

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Rötter och fötter: vardagsjudendom i dagens Finland

Illman, Ruth

Published in:
Inez och Julius Polin-institutets blogg

Published: 02/12/2022

Document Version
Final published version

Document License
All rights reserved

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Illman, R. (2022). Rötter och fötter: vardagsjudendom i dagens Finland: Blog post. *Inez och Julius Polin-institutets blogg*. <https://polininstitutet.fi/rotter-och-fotter-var dagsjudendom-i-dagens-finland/>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Rötter och fötter: vardagsjudendom i dagens Finland

*Forskningsprojektet Judiska identiteter och deras gränser i dagens Finland: Minhag Finland närmar sig sitt slut. Projektledaren, docent **Ruth Illman**, reflekterar över projektets vetenskapliga resultat och relevans för det bredare samhället.*

Bild: Minhag Finland-teamet firar att milstoppen 100 intervjuer (vilket i själva verket visade sig vara 101 vid en kontrollräkning) uppnått i februari 2020. Fr.v. Dóra Pataricza, Simo Muir, Riikka Tuori, Ruth Illman, Mercédesz Czibalmos.

Fem forskare arbetade i fyra år med att granska 17 hyllmeter arkivmaterial och genomföra 101 djupintervjuer. Resultatet blev mer än 30 vetenskapliga artiklar och lika många konferenspresentationer, en doktorsavhandling, bloggtexter, nyhetsartiklar och inlägg i sociala medier. Då jag sammanfattar Minhag Finland-projektet vill jag lyfta fram två sätt på vilka forskningen bidragit till att förnya forskningsfronten: insikten att det lilla

livet påverkar de stora strukturerna och att minoritetsforskning är viktigt också för majoriteten.

Vardagsreligion: det lilla livet som påverkar de stora strukturerna

Judiskt liv och judiska traditioner har förändrats på ett genomgripande sätt under de ca 150 år som judar bott i Finland, men vilka är orsakerna? Vi forskare ser ofta först till de stora samhälleliga omvälvningarna för att hitta förklaringsmodeller: den ökande sekulariseringen, individualiseringen och urbaniseringen som leder till större mångfald och rörlighet i Finland och i världen. Vi närmar oss gärna religion från ett kunskapsperspektiv, med avstamp i de tunga orden, de auktoriserade tolkningarna av sanning, Gud och läran, och ser på institutionerna, de sanktionerade ritualerna, de lärda männens teologier.

Visst stämmer det att sådana trender förändrat samhället i grunden under seklens gång och att detta på ett avgörande sätt format den enskildas värderingar, livsstil och religiositet. Men förändring drivs också av de små händelserna i det lilla livet: de praktiska omständigheterna, slumpen, magkänslan – det visar vårt forskningsmaterial. Vårt mål var att fånga dialektiken mellan de här nivåerna, de stora strukturerna och det lilla subjektiva livet, och visa hur den driver fram förändring och nya identifieringar. Det här samspelet fångas på ett ypperligt sätt av det hebreiska ordet *minhag* som betyder tradition eller sedvänja och omfattar både synagogans liturgiska bruk och vardagens sedvänjor – det som är unikt för hur judiskt liv i Finland formats över tiden.

För att lyfta fram vikten av vardagen har vi studerat hur våra informanter ”gör” sin judendom mitt i livet. Ett etnografiskt material som speglar vardagen är en intressant utmaning: hur kan vi ta den färggranna mångtydighet som människors livsberättelser uppvisar på allvar, utan att förminska dem och hårdhänt pressa in dem i fyrkantiga och stela förklaringsmodeller av sekulärt eller religiöst, med de stora världsreligionerna som definierande paradig? För att svara på den här utmaningen valde vi att utgå från och vidareutveckla analysperspektivet *vernacular religion*. Begreppet har redan etablerats inom den finskspråkiga etnografiska forskningen som ”vernakulaari” – vi lanserade den svenska terminologin vardagsreligiositet i vårt projekt.

Bild: Blommor utanför synagogan i Helsingfors, november 2021.
Allmänheten visar sitt stöd för den judiska minoriteten efter en antisemitisk klotterkampanj som drabbat synagogan.

Minoriteterna angår majoriteten

Varför är den här forskningen en viktig del av Polin-institutets verksamhet och Åbo Akademis tvärvetenskapliga minoritetsprofil? Hur kan den lilla,

perifera judiska minoriteten i Finland belysa globalt övergripande frågor om religion och förändring?

Ser vi på judarnas situation i Norden finns både likheter och olikheter. Det finns starka historiska band, samfundsband och familjeband mellan judarna i Norden. Alla nordiska länder är utpräglade sekulära, men samhällena bär starka spår av den lutherska kristendomens historiska och kulturella dominans. Idag tillkommer dessutom en allt större kulturell och religiös mångfald. Skillnader finns i samfundens tidiga migrationshistoria, historiska erfarenheter framförallt i relation till holocaust, deras storlek och etniska mångfald. Att forska i den judiska vardagen i Norden mot den här färggranna bakgrunden ger unik lokalkunskap som fyller en lucka i den existerande forskningskunskapen. Genom att vara lyhörda för den interna mångfalden inom judendomen och erbjuda situationsbunden kunskap som fångar upp de lokala detaljerna kan de nordiska bidragen stärka judaistikens teorier och metoder som helhet eftersom de breddar den etnografiska basen.

En viktig nordisk slutsats gäller balansen mellan att bevara och förändra. Våra kolleger vid [HL-senteret](#) i Oslo, som genomfört det etnografiska forskningsprojektet [Jewish Identities in 21st Century Norway](#) parallellt med vårt, fångar insikten i en fras de ofta hört på fältet: ”Skal vi bevare våre tradisjoner, må vi være villige til å endre dem”. Traditioner formas av sociala, historiska, kulturella och ekonomiska omständigheter, de varierar med sammanhang och situation. För att bevara måste vi därför förändra, paradoxalt nog. En människas identitet är också mångbottnad. Ett jag är varken isolerat eller unikt: vem vi är beror på var och när och med vem vi är. I vardagen är identitet snarare ett rörligt verb än ett stabilt substantiv: något som skapas, förhandlas och formas mer än något vi kort och gott ”är”. Forskarna vid HL-senteret förklarar detta genom att framhålla att en identitet har både ”rötter och fötter”: rötter i historien och de förutsättningar den skapat, fötter som för oss vidare mot nya insikter och erfarenheter, val och möjligheter. En identitet har därför både ”rötter och fötter”: rötter i historien och de förutsättningar den skapat, fötter som för oss vidare mot nya insikter och erfarenheter, val och möjligheter. Rötter och fötter belyser också de berättelser om judiskt vardagsliv i Finland vi fått ta del av under projektets gång. Judarna är en av många minoriteter i dagens Norden, men rasism och antisemitism, diskriminering och exkludering är allas problem. Om vi tillåter demokratiunderskott i våra samhällen drabbar detta alla: gamla och nya minoriteter, men också majoriteten.

Ruth Illman

I Minhag Finland-projektet arbetade FD Mercédesz Czibalmos, docent Ruth Illman, docent Simo Muir, FD Dóra Pataricza och docent Riikka Tuori. Läs mera om projektet och hitta länkar till alla publikationer här: <https://polininstitutet.fi/judiska-identiteter-och-deras-granser-i-dagens-finland/>